

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 4 januari 2010

Mål nr

B 4878-08

KLAGANDE

T.C.O.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat T.R.

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Snatteri m.m.

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätts dom 2008-10-28 i mål B 1902-08

DOMSLUT

Med ändring av hovrättens dom förordnar Högsta domstolen med stöd av 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken att tidigare utdömd skyddstillsyn

(slutligt beslut 2008-12-17 av Nacka tingsrätt, Enhet 2, i mål B 5211-08) ska avse också de nu aktuella brotten.

Högsta domstolen förordnar med stöd av 34 kap. 6 § fjärde stycket jämfört med 28 kap. 9 § andra stycket och 7 § första stycket 2 brottsbalken att T.O. på nytt ska ställas under övervakning och att övervakningen ska pågå till och med den 31 december 2010.

För försvaret av T.O. i Högsta domstolen tillerkänns T.R. ersättning av allmänna medel med tjuugoettusentrehundratrettiofyre (21 333) kr, varav 16 560 kr för arbete, 507 kr för tidsspillan och 4 266 kr för mervärdesskatt. Denna kostnad ska stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

T.O. har yrkat att den tidigare beslutade skyddstillsynen ska avse den nu aktuella brottsligheten.

Riksåklagaren har bestritt ändring av hovrättens dom.

DOMSKÄL

T.O. ska i enlighet med tingsrättens och hovrättens domar, som inte överklagats i skuldfrågan, dömas för snatteri, brott mot lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål samt narkotikabrott.

Frågan i Högsta domstolen är vilken påföljd som ska bestämmas för brotten. Av betydelse är då att brotten blivit begångna innan tidigare påföljder till

fullo verkstälts. Sålunda har T.O. den 7 mars 2007 dömts för försök till stöld m.m. till fängelse åtta månader, ett fängelsestraff som hon blev villkorligt frigiven från den 12 maj samma år. I det nu aktuella målet har domstolarna dömt T.O. för brott begångna under tiden den 25 juni – den 13 augusti 2007 till fängelse två månader som särskild påföljd och förklarat den villkorligt medgivna friheten förverkad till en tid av en månad. Under tiden mellan tingsrättens och hovrättens domar i det här målet dömdes T.O. i ett annat mål för stöld m.m. som särskild påföljd till skyddstillsyn med särskild behandlingsplan. Vid tiden för hovrättens dom i det här målet fanns en ännu ej prövad framställning av övervaknings-nämnden om att skyddstillsynen skulle undanröjas på den grunden att T.O. hade allvarligt åsidosatt sina åligganden. I den nu överklagade domen uttalade hovrätten att påföljdskonkurrensen i den aktuella situationen var sådan att hovrätten endast kunde döma särskilt till påföljd. Genom ett beslut den 17 december 2008, efter hovrättens dom, har Nacka tingsrätt undanröjt den tidigare skyddstillsynen och bestämt påföljden till skyddstillsyn med särskild föreskrift om missbruksavvänjande behandling. Övervakningen har pågått till den 17 december 2009 och prövotiden löper till den 17 december 2011.

Bestämmelser om sammanträffande av brott finns i 34 kap. brottsbalken. I 1 § regleras situationen då den som för brott dömts till fängelse, villkorlig dom, skyddstillsyn eller sluten ungdomsvård begått annat brott före domen eller begår nya brott efter domen men innan påföljden till fullo verkstälts eller annars upphört. Enligt de närmare föreskrifter som finns i kapitlet får rätten i sådana fall efter omständigheterna förordna att den tidigare utdömda påföljden ska avse också det andra brottet (p. 1), döma särskilt till påföljd för detta brott (p. 2) eller, om den tidigare domen har vunnit laga kraft,

undandröja den utdömda påföljden och för brotten döma till påföljd av annan art (p. 3).

Bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken är tillämpliga i alla instanser (NJA 1994 s. 143). Det betyder bl.a. att en hovrätt ska bedöma påföljdsfrågan med beaktande av de domar och pågående påföljder som är aktuella när hovrätten gör sitt ställningstagande, även om situationen då är en annan än den som förelåg när tingsrätten gjorde sin bedömning i den överklagade domen. Om det, så som i detta fall, meddelas en dom avseende andra brott mellan tingsrättens dom och hovrättens dom i ett visst mål, ska hovrätten följaktligen beakta den mellankommande domen vid sin tillämpning av 34 kap. brottsbalken, trots att detta inte var aktuellt vid tingsrätten. Vad som vid en tillämpning av 34 kap. 1 § utgör ”den tidigare utdömda påföljden” kan därmed ställa sig olika vid tingsrätt och i hovrätt.

Vid en tillämpning av 34 kap. brottsbalken ska domstolen utgå från det processuella läge som råder vid tiden för det egna avgörandet och ta ställning till påföljdsfrågan så som den då föreligger till bedömande. Bestämmelsen i 34 kap. 1 § brottsbalken hindrar inte att en tidigare utdömd skyddstillsyn får omfatta ytterligare brott av det skälet att övervakningsnämnden eller åklagaren har gjort en framställning om att skyddstillsynen ska undandröjas, när denna framställning inte har prövats av rätten och således inte lett till något undandröjande (jfr 28 kap. 9 § samt i fråga om villkorlig dom de motsvarande bestämmelserna i 27 kap. 6 § brottsbalken).

Det har därför inte funnits något hinder enligt 34 kap. 1 § brottsbalken för hovrätten att låta skyddstillsynen enligt den mellankommande domen avse också de nu aktuella brotten, om så befunnits lämpligt.

Den tidigare skyddstillsynen har emellertid numera ersatts av en ny skyddstillsyn som därmed utgör tidigare utdömd påföljd i den mening som avses i 34 kap. 1 § första stycket 1 brottsbalken. Frågan vid Högsta domstolens prövning är om den påföljden, så som situationen nu kan bedömas, ska avse också de brott som T.O. döms för i detta mål. Att skyddstillsynen hänger samman med ytterligare brott som hon har gjort sig skyldig till efter tingsrättens dom i förevarande mål utgör inte något principiellt hinder mot att skyddstillsynen får omfatta också nu aktuell brottslighet, om förutsättningarna för detta vid en samlad bedömning är uppfyllda i det enskilda fallet.

Brotten är inte sådana att de gör ett fängelsestraff oundgängligt. Det ska dock vägas in i bedömningen att T.O. är dömd vid ett stort antal tillfällen för brott av de slag som nu är aktuella och att det följaktligen är fråga om flera återfall. Av utredningen om hennes personliga förhållanden framgår det att brottsligheten är kopplad till ett långvarigt missbruk av droger. Hon är sedan mer än ett år frivilligt placerad vid ett behandlingshem, där hon bl.a. genomgår en behandling med metadon. Utredningen får anses ge stöd för slutsatsen att behandlingen har lett till vissa positiva resultat och att en fortsatt behandling är meningsfull. Bilden är dock inte entydig och T.O. har vid några tillfällen under behandlingstiden återfallit i missbruk och i brott. Återfallen har emellertid snarast betecknats som mindre allvarliga än vad som annars ofta är fallet för den som försöker komma till rätta med ett allvarligt missbruk. Även om återfallen inger betänkligheter får en skyddstillsyn, som ger möjlighet till en missbruksbehandling utan avbrott, likväl anses vara den påföljd som bäst kan bidra till att T.O. avhåller sig från fortsatt brottslighet (30 kap. 9 § brottsbalken).

Det bör därför förordnas att den tidigare utdömda skyddstillsynen ska avse också de nu aktuella brotten. Eftersom det alltjämt finns ett klart övervakningsbehov, bör T.O. på nytt ställas under övervakning. (Jfr NJA 1984 s. 415.)

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Marianne Lundius, Kerstin Calissendorff, Per Virdesten och Gudmund Toijer (referent)
Föredragande revisionssekreterare: Carin Westerlund